

MÔ HÌNH NHÂN CÁCH NGƯỜI TỔ TRƯỞNG CHUYÊN MÔN TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

PGS.TS. THÁI VĂN THÀNH - Trường Đại học Vinh
ThS. NGUYỄN LONG SƠN - Trường Đại học Sài Gòn

1. Đặt vấn đề

Công cuộc đổi mới giáo dục của toàn Đảng, toàn dân và sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước đòi hỏi phải đổi mới cách thức quản lý, tư duy, năng lực của đội ngũ cán bộ quản lý (CBQL), đặc biệt là đội ngũ tổ trưởng chuyên môn (TTCM) trong các nhà trường. Đảng, Nhà nước ta đã xác định nhiệm vụ trọng tâm trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của đất nước là phát triển nguồn lực người, trong đó đội ngũ CBQL là then chốt. Đứng trước yêu cầu đó, Đảng, Nhà nước đã xác định xây dựng và thực hiện chuẩn hóa đội ngũ CBQL giáo dục là một giải pháp then chốt trong các nhóm giải pháp lớn để thực hiện Chiến lược Phát triển Giáo dục 2011-2020. Điều đó đòi hỏi chúng ta phải xây dựng và ban hành chuẩn CBQL nói chung, TTCM nói riêng trong các nhà trường. Vì vậy, việc xác định mô hình nhân cách TTCM, làm rõ họ là ai? Họ có vai trò như thế nào? Họ có đặc trưng gì? Trên cơ sở đó để xác định yêu cầu về phẩm chất, năng lực, tiến tới xây dựng tiêu chuẩn TTCM nhằm thực hiện tốt công tác quy hoạch phát triển, sử dụng, đào tạo, bồi dưỡng, đánh giá TTCM là việc làm hết sức cấp thiết trong bối cảnh hiện nay. Trong bài viết này, chúng tôi bàn về mô hình nhân cách người TTCM trường trung học phổ thông (THPT) trước yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo.

2. Mô hình nhân cách người TTCM trường THPT

2.1. Nhà giáo dục

TTCM trường THPT có vai trò quan trọng trong việc tham mưu cho ban giám hiệu nhà trường và chỉ đạo tổ chuyên môn (TCM) thực hiện có hiệu quả kế hoạch chiến lược trường THPT, nhiệm vụ dạy học, phát triển toàn diện học sinh (HS), góp phần thực hiện thắng lợi mục tiêu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục phổ thông.

Với đặc trưng này, TTCM trường THPT phải có bản lĩnh chính trị vững vàng, tâm huyết với nghề nghiệp, có lối sống mẫu mực, tác phong làm việc khoa học, đạt trình độ trên chuẩn theo quy định đối với giáo viên (GV) THPT, có nghiệp vụ sư phạm, nghiên cứu khoa học sư phạm ứng dụng và tinh thần tự học, sáng tạo để có thể lãnh đạo, chỉ đạo TCM thực hiện thắng lợi mục tiêu cấp học và sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục phổ thông. Điều đó đòi hỏi TTCM phải đáp ứng được các yêu cầu cơ bản sau đây:

- Yêu nước, yêu chủ nghĩa xã hội, vì lợi ích dân tộc;
- Gương mẫu chấp hành chủ trương, đường lối của Đảng; hiểu biết và thực hiện đúng pháp luật, chế độ, chính sách, quy định của Nhà nước, các quy định của ngành cũng như của địa phương;
- Tích cực tham gia các hoạt động chính trị, xã hội;
- Có ý chí vượt khó khăn để hoàn thành nhiệm vụ được giao;
- Có khả năng động viên, khích lệ GV và HS hoàn thành tốt nhiệm vụ, được tập thể GV trong TCM tin nhiệm;
- Giữ gìn phẩm chất, danh dự, uy tín của nhà giáo;
- Trung thực, tâm huyết với nghề nghiệp và có trách

nhiệm trong quản lý TCM, ngăn ngừa và kiên quyết đấu tranh chống những biểu hiện tiêu cực, đảm bảo dân chủ trong hoạt động của TCM;

- Có tác phong làm việc khoa học, sư phạm;
- Tự chủ, dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm;
- Hiểu đúng và đầy đủ mục tiêu, yêu cầu, nội dung, phương pháp giáo dục trong chương trình giáo dục phổ thông hiện hành và chương trình giáo dục phổ thông mới;
- Đạt trình độ chuẩn được đào tạo theo quy định của Luật Giáo dục;
- Nắm vững môn học đã hoặc đang đảm nhận giảng dạy, có hiểu biết về mối liên hệ với các môn học khác trong chương trình giáo dục phổ thông hiện hành đáp ứng yêu cầu dạy học tích hợp liên môn;
- Có hiểu biết về nghiên cứu khoa học; Am hiểu về lý luận, nghiệp vụ và quản lý giáo dục; Có khả năng tổ chức, hướng dẫn GV và HS tham gia nghiên cứu khoa học;
- Có khả năng tổ chức, thực hiện hiệu quả phương pháp dạy học theo hướng phát huy tính tích cực, chủ động và sáng tạo của HS, phát triển năng lực tự học và tư duy của HS; Tổ chức, thực hiện hiệu quả phương pháp dạy học tích hợp, phân hóa theo định hướng phát triển năng lực HS;
- Sử dụng các phương tiện dạy học làm tăng hiệu quả dạy học;
- Có khả năng tổ chức, thực hiện hiệu quả phương pháp đánh giá kết quả học tập theo định hướng phát triển năng lực HS;
- Tạo dựng môi trường học tập: dân chủ, thân thiện, hợp tác, cộng tác, thuận lợi, an toàn và lành mạnh;
- Thực hiện nhiệm vụ giáo dục tư tưởng, tình cảm, thái độ thông qua việc giảng dạy môn học và tích hợp các nội dung giáo dục khác trong các hoạt động chính khóa và ngoại khóa theo kế hoạch đã xây dựng;
- Vận dụng các nguyên tắc, phương pháp, hình thức tổ chức giáo dục HS vào tình huống sư phạm cụ thể, phù hợp đối tượng và môi trường giáo dục, đáp ứng mục tiêu giáo dục đề ra;
- Có khả năng nghiên cứu và vận dụng hiệu quả các modul trong tài liệu bồi dưỡng thường xuyên trong giảng dạy và chỉ đạo chuyên môn của tổ;
- Có ý thức tự học để nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ, xây dựng TCM thành tổ chức học tập, sáng tạo, góp phần nâng cao tay nghề và phát triển nhà trường;
- Sử dụng được một ngoại ngữ và công nghệ thông tin.

2.2. Nhà quản lý

TTCM phải có năng lực xây dựng phát triển đội ngũ GV, quản lý, chỉ đạo các hoạt động dạy học, giáo dục, đánh giá người học; quản lý hành chính, tài sản, thi đua khen thưởng, đảm bảo chất lượng giáo dục,...[2; 3]. Điều đó đòi hỏi TTCM phải đáp ứng các yêu cầu cơ bản sau đây:

- Có kĩ năng xây dựng quy hoạch phát triển đội ngũ GV trình ban giám hiệu phê duyệt;

- Phân công, sử dụng đội ngũ GV hợp lý;
- Có kĩ năng xây dựng kế hoạch đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ GV đáp ứng yêu cầu chuẩn hóa, đảm bảo sự phát triển lâu dài của nhà trường;
- Có kĩ năng bồi dưỡng, nâng cao năng lực cho GV thông qua phân tích giờ dạy, bồi dưỡng GV phương pháp dạy học tích hợp liên môn;
- Có kĩ năng bồi dưỡng, GV phương pháp nghiên cứu khoa học;
- Có kĩ năng động viên GV phát huy sáng kiến, xây dựng TCM, nhà trường, thực hành dân chủ ở cơ sở, xây dựng đoàn kết trong bộ môn; mỗi thầy cô giáo là một tấm gương đạo đức, tự học và sáng tạo;
- Quan tâm và nâng cao đời sống tinh thần, vật chất cho GV;
- Có kĩ năng tổ chức hoạt động dạy học của GV theo yêu cầu đổi mới, phát huy dân chủ, khuyến khích sự sáng tạo của từng GV;
- Có kĩ năng tổ chức hoạt động dạy bồi dưỡng HS giỏi, phụ đạo HS yếu;
- Có kĩ năng chỉ đạo, quản lí phát triển chương trình giáo dục nhà trường phổ thông theo định hướng phát triển năng lực HS, các hoạt động trải nghiệm sáng tạo;
- Có kĩ năng thực hiện chương trình các môn học theo định hướng phát triển năng lực HS;
- Có kĩ năng xây dựng và tổ chức dạy học các chủ đề tích hợp liên môn;
- Có kĩ năng tổ chức dạy học theo hướng nghiên cứu bài học;
- Có kĩ năng thực hiện giáo dục toàn diện, phát triển tối đa tiềm năng của người học;
- Có kĩ năng thực hiện, quản lí hồ sơ TCM đầy đủ, đúng quy định và khoa học;
- Có kĩ năng quản lí, sử dụng có hiệu quả tài sản của TCM;
- Có kĩ năng xây dựng nếp sống văn hóa và môi trường sư phạm trong TCM;
- Có kĩ năng xây dựng và duy trì mối quan hệ thường xuyên với gia đình HS để đạt hiệu quả trong hoạt động giáo dục của nhà trường;
- Có kĩ năng tổ chức phối hợp với các đoàn thể và các lực lượng trong cộng đồng xã hội nhằm tạo dựng niềm tin, giá trị đạo đức, văn hóa và tư vấn hướng nghiệp cho HS;
- Có kĩ năng xây dựng bầu không khí tâm lí dân chủ, thân thiện, hợp tác trong mối quan hệ giữa GV với GV, giữa GV với ban giám hiệu nhà trường, giữa GV với HS, giữa HS với nhau và giữa GV với cha mẹ HS;
- Có kĩ năng xây dựng môi trường sư phạm đoàn kết, thân ái; tăng cường năng lực hợp tác nhóm; xây dựng tinh thần đồng đội; thông cảm và chia sẻ trong tập thể; nêu cao tinh thần học hỏi, giúp đỡ lẫn nhau trong công tác để cùng hoàn thành nhiệm vụ được giao;
- Có kĩ năng xây dựng và cải tiến các quy trình hoạt động, thủ tục hành chính của tổ, nhóm chuyên môn;
- Có kĩ năng hướng dẫn xây dựng và quản lí kế hoạch chuyên môn của từng tổ viên; kiểm tra, đôn đốc tổ viên thực hiện kế hoạch đã đề ra;
- Có kĩ năng quản lí, kiểm tra các loại hồ sơ chuyên môn, giờ giấc, nội dung giảng dạy, tình hình sử dụng phương tiện, đồ dùng dạy học của các thành viên trong TCM;
- Có kĩ năng tổ chức các phong trào thi đua;
- Có kĩ năng tổ chức thực hiện phong trào tự học, tự bồi dưỡng, nghiên cứu khoa học của GV;

- Có kĩ năng động viên, khích lệ, trân trọng và đánh giá đúng thành tích của GV trong TCM;
- Có kĩ năng tổ chức, xây dựng hệ thống thông tin phục vụ hiệu quả các hoạt động giáo dục;
- Có kĩ năng chỉ đạo GV tham gia trường học kết nối và khai thác có hiệu quả trường học kết nối để thúc đẩy hoạt động chuyên môn của tổ, nhóm;
- Có kĩ năng tiếp nhận và xử lí các thông tin phản hồi để đổi mới và nâng cao chất lượng giáo dục của TCM, nhà trường;
- Có kĩ năng hợp tác và chia sẻ thông tin về kinh nghiệm lãnh đạo, quản lí với các TCM ở cơ sở giáo dục, cá nhân và tổ chức khác để hỗ trợ và phát triển nhà trường.

2.3. Nhà lãnh đạo

Trong xu thế toàn cầu hóa, nền kinh tế tri thức, xã hội thông tin và trước bối cảnh đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục phổ thông, TTCM trường THPT không chỉ là nhà quản lí mà còn phải là nhà lãnh đạo. Nghị quyết số 29-NQ/W về Đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo đã chỉ rõ: "Đổi mới căn bản công tác quản lí giáo dục, đào tạo, đảm bảo dân chủ, thống nhất; tăng quyền tự chủ và trách nhiệm xã hội của các cơ sở giáo dục, đào tạo..."[5]. Với đặc trưng này đòi hỏi TTCM trường THPT phải có tầm, có tài; có tầm nhìn chiến lược và định hướng tương lai; có khả năng gây ảnh hưởng, tập hợp, lôi cuốn mọi người thực hiện sự thay đổi; có khả năng sáng tạo, quyết đoán, ra quyết định đúng và kịp thời phù hợp với thực tiễn nhà trường. Để thực hiện tốt vai trò này đòi hỏi TTCM phải đáp ứng các yêu cầu cơ bản sau đây:

- Hiểu biết tình hình kinh tế, chính trị, xã hội, giáo dục của địa phương, đất nước, một số quốc gia trong khu vực và trên thế giới;
- Nắm bắt kịp thời chủ trương, chính sách và quy định của ngành Giáo dục, của nhà trường;
- Có kĩ năng phân tích tình hình và dự báo được xu thế phát triển giáo dục của địa phương, nhà trường;
- Có kĩ năng tuyên truyền, quảng bá về giá trị nhà trường, TCM; công khai mục tiêu, chương trình giáo dục, kết quả đánh giá chất lượng giáo dục và hệ thống văn bằng, chứng chỉ của nhà trường, tạo được sự đồng thuận và ủng hộ nhằm phát triển nhà trường;
- Có kĩ năng xác định các mục tiêu ưu tiên của TCM trong năm học;
- Có kĩ năng lãnh đạo sự thay đổi;
- Có kĩ năng thiết kế và triển khai các chương trình hành động nhằm thực hiện kế hoạch chiến lược phát triển TCM;
- Có kĩ năng định hướng hoạt động của TCM vào mục tiêu nâng cao chất lượng học tập và rèn luyện của HS, nâng cao hiệu quả làm việc của các GV, động viên, khích lệ tạo thành viên trong TCM tích cực tham gia phong trào thi đua xây dựng "Trường học thân thiện, HS tích cực";
- Có khả năng tham gia và khuyến khích các thành viên trong TCM tích cực tham gia các hoạt động xã hội;
- Có kĩ năng tham mưu, ra quyết định đúng đắn, kịp thời và dám chịu trách nhiệm về các quyết định nhằm phát triển TCM đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục;
- Có kĩ năng chỉ đạo, quản lí xung đột, tạo sự hợp tác và đồng thuận thực hiện sự nghiệp đổi mới giáo dục;
- Có kĩ năng định hướng giá trị, xây dựng văn hóa tổ chức;
- Có kĩ năng tổ chức xây dựng kế hoạch của TCM phù hợp với tầm nhìn chiến lược và các chương trình hành động của TCM.

2.4. Nhà hoạt động xã hội

TTCM trường THPT có vai trò quan trọng trong việc quán triệt sâu sắc và cụ thể hóa các nghị quyết của Đảng, chính sách của Nhà nước, của ngành, địa phương, nhà trường vào thực tiễn bộ môn, đặc biệt là quan điểm, mục tiêu, nhiệm vụ, giải pháp đổi mới căn bản, toàn diện GD & ĐT; Nâng cao nhận thức về vai trò quyết định chất lượng của đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý giáo dục; Người học là chủ thể, trung tâm của quản lý giáo dục; gia đình có trách nhiệm phối hợp với nhà trường và xã hội trong việc giáo dục nhân cách, lối sống cho con em mình. TTCM cần đổi mới công tác xã hội hóa, tạo sự đồng thuận, huy động nguồn lực và sự tham gia, đánh giá, giám sát, phản biện của cha mẹ HS, toàn xã hội đối với việc triển khai thực hiện đổi mới giáo dục của nhà trường. Với đặc trưng này, đòi hỏi TTCM trường THPT phải đáp ứng các yêu cầu cơ bản sau:

- Hiểu biết về xu hướng, các vấn đề hiện tại của môi trường kinh tế-xã hội, văn hóa, chính trị, an ninh quốc phòng,... tác động đến giáo dục nhà trường;

- Có kĩ năng xây dựng kế hoạch, triển khai và cụ thể hóa các quan điểm, mục tiêu, nhiệm vụ, giải pháp đổi mới căn bản, toàn diện GD & ĐT trong TCM, nhà trường và toàn xã hội, tạo sự đồng thuận cao, coi GD & ĐT là quốc sách hàng đầu;

- Có kĩ năng thiết lập quan hệ gắn bó, đồng thuận của các tổ chức chính trị-xã hội, các cá nhân, các bên có lợi ích liên quan nhằm hỗ trợ phát triển giáo dục của TCM, nhà trường;

- Có kĩ năng tham mưu việc huy động nguồn lực, như trí lực, tài lực, vật lực của địa phương, của các gia đình HS tham gia hoạt động giáo dục của TCM, của nhà trường;

- Có kĩ năng tham gia và khuyến khích các thành viên của TCM tham gia các hoạt động phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội của địa phương;

- Có kĩ năng hướng dẫn, chỉ đạo GV xây dựng và phát triển các mối quan hệ với cộng đồng xã hội, liên kết, chia sẻ trách nhiệm phát triển nhà trường, cộng đồng, xây dựng xã hội học tập.

2.5. Nhà hội nhập quốc tế về giáo dục phổ thông

Trong bối cảnh hội nhập quốc tế, GD & ĐT ngày càng mang nhiều sắc thái quốc tế với những tiêu chuẩn chung để mở rộng hợp tác giao lưu và hội nhập với bốn phương thức cung cấp dịch vụ giáo dục. Hội nhập quốc tế tạo cho nhà trường những thời cơ mới để phát triển, đồng thời cũng đặt ra cho TCM những thách thức mới. Điều này đòi hỏi TCM phải được cải tổ, biết chớp thời cơ, biết tận dụng mọi cơ hội, mặt khác phải nhận ra những thách thức, có những giải pháp khắc phục để đưa TCM đi đến thành công trong bối cảnh mới, góp phần thực hiện thắng lợi nhiệm vụ chính trị của nhà trường. TTCM phải nhanh chóng đổi mới công tác lãnh đạo, quản lý và điều hành TCM; TTCM không chỉ đối mặt với những thách thức mà còn phải là trụ cột cho GV, HS vững vàng hội nhập trên mọi phương diện; xây dựng TCM đáp ứng yêu cầu chuẩn hóa, hiện đại hóa, dân chủ hóa và hội nhập quốc tế. Điều này đòi hỏi TTCM trường THPT phải đáp ứng các yêu cầu cơ bản sau:

- Hiểu được quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng, Nhà nước về hội nhập quốc tế trong lĩnh vực giáo dục;

- Có tầm nhìn và khả năng giao tiếp ở tầm quốc tế;

- Sử dụng thành thạo tiếng Anh;

- Có tư duy cởi mở với cái mới, phong cách mềm dẻo và nhạy cảm với khía cạnh văn hóa quản lý;

- Có kĩ năng kí kết, hợp tác với các cơ sở giáo dục có yếu tố nước ngoài trên địa bàn;

- Có kĩ năng đàm phán, kí kết hợp tác với các trường phổ thông của các nước trong khu vực, trên thế giới, hợp tác quốc tế trao đổi kinh nghiệm chuyên môn, nghiên cứu khoa học và quản lý, bồi dưỡng nâng cao năng lực cho đội ngũ GV;

- Có kĩ năng xây dựng môi trường làm việc, tạo điều kiện tốt nhất để mọi người hợp tác, phối hợp với nhau cùng tham gia vào việc giải quyết những vấn đề của giáo dục trong quá trình hội nhập quốc tế.

3. Kết luận

TTCM trường THPT có vai trò hết sức quan trọng trong việc tham mưu cho ban giám hiệu nhà trường và chỉ đạo TCM thực hiện có hiệu quả kế hoạch chiến lược trường THPT, nhiệm vụ dạy học, phát triển toàn diện HS, góp phần thực hiện thắng lợi sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện GD & ĐT. Để thực hiện tốt điều này, theo chúng tôi, mô hình nhân cách của TTCM trường THPT bao gồm các đặc trưng: Nhà giáo dục; Nhà quản lý; Nhà lãnh đạo; Nhà hoạt động xã hội và Nhà hội nhập quốc tế về giáo dục phổ thông.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1]. Ban Bí thư Trung ương Đảng, (2004), *Chỉ thị 40-CT/TW về Xây dựng, nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo và cán bộ quản lý giáo dục*.

[2]. Tô Xuân Dân, (2012), *Bối cảnh mới - Ngôi trường mới - Nhà quản lý giáo dục mới*, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.

[3]. Dự án Phát triển GV THPT & Trung cấp chuyên nghiệp, (2013), *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về lãnh đạo và quản lý giáo dục trong thời kì đổi mới*, NXB Văn hóa Thông tin, Hà Nội.

[4]. Đảng Cộng sản Việt Nam, (2011), *Văn kiện Đại hội Đảng toàn quốc lần thứ XI*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

[5]. Đảng Cộng sản Việt Nam, (2013), *Văn kiện Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương khóa XI*, Văn phòng Trung ương Đảng.

[6]. John C. Maxwell (Đình Việt Hoà, Nguyễn Thị Kim Oanh dịch, (2010), *Phát triển kĩ năng lãnh đạo*, NXB Lao động Xã hội, Hà Nội.

[7]. John C. Maxwell (Đặng Oanh, Hà Phương dịch, (2014), *Nhà lãnh đạo*, NXB Lao động Xã hội, Hà Nội.

[8]. Phạm Minh Hạc, (1996), *Mười năm đổi mới giáo dục và đào tạo*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

[9]. Stephen R. Covey, (2004), *The 7 Habits of Highly Effective People*. Free press, New York, London, Toronto, Sydney.

SUMMARY

Team leader of professional group at high school plays an important role in advising the managing board and direct professional members to effectively implement the strategic school plans, teaching tasks, students' comprehensive development, making contribution to completion and achievement of Resolution objectives in 8th plenum of the XI central Executive Committee on the fundamental and comprehensive Renewal of education and training to meet requirements of industrialization-modernization in context of socialist-oriented market economy and international integration. The article refers to model of team leader's personality characteristics at high schools with 5 main parts: 1/ Educator; 2/ Manager; 3/ Leader; 4/ Social Activist; 5/ The international integration agent in terms of general education.

Keywords: Professional team leader; educator; manager; leader; social activist.